

Л. Д. Сінькова

УДК 821.161.3

Кафедра гісторыі беларускай літаратуры, філалагічны факультэт, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Мінск, Рэспубліка Беларусь

ЭКЗИСТЕНЦИЙНАЯ ЛІРЫКА ЯНА ЧЫКВІНА

У артыкуле на матэрыяле паэзіі Яна Чыквіна адрозніваюцца паняцці: лірыка экзістэнцыялісцкая (экзістэнцыяльная) – як выказванне, знітаванае з філасофіяй экзістэнцыялізму; і лірыка экзістэнцыяльная – як выказванне з больш шырокім гучаннем, з адсылкамі да любога інтэлектуальнага досведу, эстэтычнага кірунку і гістарычнага перыяду, дзе прысутнічае ўвага пісьменніка да анталагічных тэм і матываў у жыцці чалавека. У лірыцы Яна Чыквіна з кніг «Здарылася быць» (2015) і «Пры стала агнявым» (2021) вылучаюцца ўзоры экзістэнцыяльнай вобразатворчасці. Адзначаецца ўвага Яна Чыквіна да тэм веры, кахання, пошукаў сэнсу жыцця.

Ключавыя словы: літаратуразнаўства, беларуская літаратура, філасофія, лірыка, інтэлектуальная рэфлексія, экзістэнцыялізм.

Узор цытавання: Сінькова, Л. Д. Экзістэнцыяльная лірыка Яна Чыквіна / Л. Д. Сінькова // Софія: электрон. навуц.-просветит. журн. – 2022. – № 2. – С. 50–57.

L. Sinkova

Department of History of Belarusian Literature, Faculty of Philology, Belarusian State University, Minsk, Republic of Belarus

THE EXISTENTIAL LYRICS OF JAN CHIKVIN

In the article on the material of Jan Chikvin's poetry, the concepts are different: lyric existentialist (existential) – as a statement riveted to the philosophy of existentialism; and the lyrics are existential – as a statement with a universal sound, with references to any intellectual experience, aesthetic direction and historical period, where the writer's attention to ontological themes and motifs in human life is present. In the lyrics of Jan Chikvin from the books "It Happened to Be" (2015) and "At the Table of Fire" (2021) examples of existential imagery stand out. Jan Chikvin's attention to the themes of faith, love, and the search for the meaning of life is noted.

Keywords: literary criticism, belarusian literature, philosophy, poetry, intellectual reflection, existentialism.

For citation: Sinkova L. Existential lyrics of Jan Chikvin. *Sophia*. 2022;2;50–57. Belarusian.

Аўтар:

Людміла Дзмітрыеўна Сінькова – доктар філалагічных навук, прафесар кафедры гісторыі беларускай літаратуры філалагічнага факультэта БДУ.

ludmilasinkova@gmail.com

Author:

Lyudmila Sinkova – Doctor of Philological Sciences, Professor of the Department of History of Belarusian Literature of the Faculty of Philology, BSU.

Што маецца на ўвазе пад найменнем *экзістэнцыйная* лірыка? Варта пачаць з філасофіі. Калі анталогія – гэта той фундаментальны раздзел філасофіі, што вывучае быццё, то экзістэнцыялізм – гэта, па сутнасці, аналагічны філасофскі напрамак, які замацаваўся ў культурным полі ХХ ст., і прыхільнікі якога асэнсоўваюць быццё чалавека як асобы, праблемы адзінкавага чалавечага існавання (*exsistentia* – існаванне).

Натуральна, *экзістэнцыйная лірыка* адгаліноўваецца ад філасофіі; але, падкрэслім, не тое ж самае. Яна змяшчаецца «пад дахам» усеабдымнага паняцця філасофскай літаратуры (з мастацкімі перыфразамі, напрыклад, такіх вучэнняў, як касмізм, канцэптуалізм, метафізіка, герменеўтыка, экзэгетыка, экзістэнцыялізм), але не губляецца сярод іх. Прычына такой адасобленнасці экзістэнцыйнай лірыкі – той лад паэтычнага маўлення, у якім рэфлексія паводле асабістага жыцця чалавека знітавана з яскравым, пачуццёва афарбаваным малюнкам, а не з сілагізмам паводле філасофіі (што таксама практыкуецца ў паэзіі і цэніцца многімі яе аматарамі) (гл.: [1]).

Ян Чыквін, пра анталагічную лірыку якога пойдзе гаворка, нарадзіўся ў 1940 г. на Брэстчыне, цяпер гэтыя мясціны ўваходзяць у польскае Беластоцкае ваяводства. Ён шырока вядомы ў Беларусі і Польшчы як адзін з віднейшых, вельмі шчырых і надзвычай адукаваных творцаў. Гэта прафесар, які пачынаў свой філалагічны шлях у Варшаўскім універсітэце, знаўца рускай класічнай паэзіі, перакладчык, шматгадовы лідар літаратурнага аб'яднання беларусаў Польшчы «Белавежа»; чалавек, які замацаваў публічную і легітымную прысутнасць беларускай культуры з польскага памежжа ў шырокім свеце, і разам з тым выявіў-сцвердзіў сябе выдатным майстрам анталагічнай лірыкі [3, с. 83–109]. Анталагічнай, канешне, і ў тым простым сэнсе, што яго паэзія ўвойдзе ва ўсе наваейшыя беларускія анталогіі (як ужо цяпер уваходзіць у акадэмічныя выданні [2; 4–7]). Але найперш – Ян Чыквін даў узоры вершаў з экзістэнцыйнай нотай (са следам экзістэнцыйнай мадальнасці), а таксама з цэласным экзістэнцыйным светаадчуваннем.

Такія зборнікі Яна Чыквіна, як «Здарылася быць» (2015), «Пры стала агнявым» (2021) варта назваць цалкам анталагічнымі. Іх лірычны герой – чалавек, які прайшоў вялікі жыццёвы шлях і з удзячнасцю прыгадвае многія шчымлівыя, светлыя, балючыя, таямнічыя яго эпізоды. Ён мае Бога ў сваёй душы і разам з тым багоміць Прыроду, Жыццё. У адным з вершаў так і піша пра галоўнае з вялікай літары: *Пад небам айчыны вялікай / між Прыродай і Богам / стаю амаль цалкам бязлікі / на канцы чалавечай дарогі... // І Жыццё здаецца адзіным удыхам / і выдыхам нейкай адзінай трывогі*. «Пад небам айчыны вялікай...» [10, с. 39]. Заўважым, які маштаб тут узяты – анталагічны, і якая эмоцыя пануе – трывожная, экзістэнцыйная.

Пры гэтым круггляд героя запоўнены не толькі шматлікімі дэталямі з блізкага рэчыўнага свету, але і больш аддаленымі культурнымі артэфактамі, ведамі пра мастацтва: слоўнае, музычнае, жывапіснае. У кнігу ўключаны таксама вершы, у якіх адлюстраваны вопыт сацыяльны, звязаны з грамадзянскай чыннасцю Яна Чыквіна. Ён прыйшоў у паэзію з героем-рамантыкам, бліскім да Адама Міцкевіча – з любоўю да роднай беларускай зямлі і адданасцю той Красе, якую ў адным з вершаў увасобіла Варшава; яна па-асабліваму ўражае ў маладосці:

ВАРШАВА

*Ёкнула ў сэрцы на Замкавым плячу. Варшава
Юначых гадоў маіх наймілейшых*

*Любіла заходнюю моду, шык і забавы,
І як бы сама пісала нам патрыятычныя вершы.
Яна раздавала ўсім свае краявіды
І сцэны плачаў даўніх – яркіх і гнеўных,
Пейзажы трыумфу ні то Галіяфа, ні то Давіда,
Ахутаных ціс-мажорнай музыкай Шапэна.
Яна любіла пад навесам цішыні касцельнай,
Схіліўшы галаву ў медытацыях, маліцца
Перад чорнаю мадоннаю віленскай –
Вады каб скіфы не замуцілі ў Вісле.
Варшава любіла ад першай сустрэчы.
І я быў на вушы ў яе загаханы...
Бывай, дарагая! І ёкнула ў сэрцы...
Анёлы мелі для нас розныя планы [9, с. 65].*

Так, у вышніх планах для юнака аказаўся беларускі шлях. Рамантызм усіх вучыць не хібіць у ідэалах, але ці кожны паэт робіць рамантычны выбар не адно ў вершах, а ў рэальным жыцці – з юнацтва і да канца? Герой Яна Чыквіна выбраў лусту мамінага хлеба і беларускія Стажары над галавой, ведаючы, што гэты шлях <...> *бегчы будзе ў сотнях / жалю і заўсёды праз таросы. // І лягчэй не будзе аніколі! // Спадзявайся на сябе, юначка... і маліся!* [10, с. 63, 65]. Маленькая паэма «Стажары», з якой узяты гэтыя радкі, акрэслівае беларускі анклаў у Польшчы (Беласточчыну) як дадзенае звыш і блашаванне, і выпрабаванне. Беларусы ж, як вядома, і не выходзячы са сваёй хаты, воляю палітычнай гісторыі апыналіся жыхарамі то адной краіны, то другой; атрымлівалі дакументы-пашпарты то «крэсовыя», то беларускія савецкія, то ізноў польскія...

*Паверх усіх задумна тата
Сказаў углыб, нібыта скрушина:
Ні аглядацца не трэба, ні плакаць!
Над намі ж будуць нашыя Стажары... [10, с. 64]*

А яго сын яшчэ больш ясна бачыць сваіх землякоў у вершы «Дарагія мае, бяспраўныя, замучаныя...» такімі: яны змушаныя <...> *быць прыкладам евангельскай змірэнасці* [9, с. 48], бо сілаю памежаваным людзям цяжэй ісці насустрач адно аднаму, да ўзаемнай любові.

Ян Чыквін зрабіўся тым творцам, хто сцвердзіў самадастатковасць беларускай паэзіі ў Польшчы як той эстэтычнай плыні, якая мае спецыфічны кшталт: яна дыстанцаваная не толькі ад польскай ментальнасці, але і ад вярыгаў саветызацыі, што гэтак моцна абцяжарвалі многіх паэтаў Беларусі. Гераю ўтульна ў Бельску, дзе *Маці Божая раніцай нябёснай, / светла ўсхваляванай, нечым устрывожанай, / Выйшла з царквы Святое Пакровы / І безыменнай сцежкай па-над ровам, / Калдобістай і яшчэ бязлюднай, роснай, / Ішла ў касцёл Міласэрнасці Божай* <...> «У Бельску» [10, с. 11].

Місіяй Яна Чыквіна зрабіўся мастацкі працяг заходнебеларускай і эмігранцкай літаратуры, пра якую пранікліва пісаў Чыквін-літаратуразнаўца [8]. У яго паэзіі знаходзім рэмінісцэнцыі-перазовы з музай Наталлі Арсенневай – напрыклад, праз «восеньскія» анімалістычныя вершы: <...> *восень на мае узлезла рукі / і паўзе як па*

сваіх ужо галінах <...> «Восень рыжую кашулю...» [10, с. 23]; з выявай павуцінкі як сеткі, у якую кастрычнік ловіць цяпло і спрыт сваёй маладосці:

*Кастрычнік шукае мая –
Радня разбрылася па свеце:
хто злёг у зямлю, хто ў высях лятае,
хто не помніць, як ён завецца.
Шукае кастрычнік траўня,
каб раз адзін з ім сустрэцца,
тым маладым і вечна спраўным,
хто луг зялёны сцеле над рэчкай.
Кастрычнік траўня шукае –
і каб злавіць яго хоць дзе вачыма,
то майскім цяплом дні абмаіць,
то расставіць сець павуціння [10, с. 29].*

Або вось гэтыя радкі: *Хаджу пад сінім небам / Па зялёным лузе дня / У прасторы залатога лета / Без пачатку і без дна <...> «Хаджу пад сінім небам...» [10, с. 19.]*

Прыгадаем тут яшчэ імя Янкі Юхнаўца, таксама эстэта і філосафа, у чыіх вершах было так шмат рэгіянальнай моватворчасці з-за жадання выказаць невымоўнае. Гэты пафас блізкі і Яну Чыквіну, толькі выказваецца ён у больш гарманічных формах і з больш выразнымі рэлігійна-элегічнымі інтанацыямі: *Сее восень асеннюю сейву. / І злятае з нябёс вышыня. / Бы нежывыя, паадзінокія дрэвы / З ветрам імкнуць у неспакметную даль. // Дождж ідзе, як гурт пілігрымаў, / З малітвай на вуснах за супакой – / Ізноў расставанне, і болей ўспамінаў, / І спавіваецца сэрца халоднай тугой. // О павідокі светлай краіны, / Вы не раз ратавалі мяне! І вобраз Ваш льецца цёплым праменнем / У душу маю, як ціхі лек-напамін – // Магчыма, адтуль, дзе свет для вачэй закрыты, // Адкуль, мабыць, сам Вышні глядзіць на нас / Праз шыбу імглы, якой ахутаны мы. «Сее восень асеннюю сейву...» [10, с. 37].*

Ёсць і яшчэ адна традыцыя, вельмі важная для кожнай сталай культуры – гэта сімвалізм, майстэрства паэта разумець сваё быццё адзіным у двух светах: матэрыяльным і ідэальным: *Я ведаю мала, ледзь-ледзь – / І ўсё як бы з першай старонкі жыцця. / А ёсць жа напэўна нейкі працяг... / Яго, аднак, не даецца займець. // Прабач за ўсё, як можааш, мне: / Якім я ёсць – я не такі: / На паверхні – як вір ракі, / А напраўдзе – камень на дне... // Дык што там, мілая, ў цябе, ўгары? / Якая сцішанасць душы рассвятляе вонкі? / О, каб можна мне ўсплыць з тае вады / І перабрацца на нязнаную старонку. «Я ведаю мала, ледзь-ледзь...» [10, с. 13].*

Звернем увагу на той верш высокага гучання, які адкрывае новую кнігу Яна Чыквіна. У ім заўважны ключавы радок з біблійнай інтанацыяй: *Мы – у жыцця пры сталае агнявым [10, с. 5].* Гэта верш-прыпавесць, верш-знак, які можна чытаць як кантрапункт не аднаго, а двух тэкстаў. Нібыта дзве тэмы-мелодыі пераплецены ў яго чатырох строфах (кожная – з трох радкоў). І кожны сярэдні радок тут адрозніваецца, як у музыцы, інтанацыйна, таму гучыць нібы асобным субматывам-пасланнем. Яно – запытальна-трывожнае, самнамбулічнае:

*<...> Пясочак сыплецца з жмені <...>
<...> Плывём ці нясе нас цячэнне? <...>*

<...> *Вечнасць так свеціць ці толькі імгненне?* <...>

<...> *Нашым мокра-чорным цёням* <...>

Трохкроп'ямі тут абкружаны пэўныя радкі гэтага паслання, бо ў цэлым вершы, што вабіць сваім строгім і высокім гучаннем, яны ўлучаны кожны ў сваю страфу (тэрцыну. Тэрцынамі, згадайма, напісана грандыёзная паэма «Боская камедыя» Дантэ, якога з удзячнасцю завуць вялікім).

Цяпер працытуем тэкст-аснову нашага верша – амаль спакойныя, канстатуючыя радкі са зрокава-яснымі вобразамі:

Лодка і вёслы. Цвітуць берагі.

<...>

Як побыту нашага час дарагі.

Навокал струменны і творчы дух.

<...>

Як цела жывое, варушыцца струг.

Яснасць балючая б'е з глыбіні.

<...>

Мы – у жыцця пры сталае агнявым.

Лёс даў вась ішчасце моўчкі глядзець,

<...>

Як вёслы бяследна плывуць па вадзе.

Так, мы толькі часовыя госці ў гэтым шчодрым свеце, ведаем пра тое з часоў пракаветных, нават яшчэ да-біблейскіх, але не стамляемся шматкроць у паэтычных вобразах усведамляць сваё накіраванне – з удзячнасцю паэту за тое, што так ясна прамовіў невымоўнае.

Лірыка Яна Чыквіна (які піша пасля сімвалістаў Блока, Купалы, Жылкі, Багдановіча) вельмі прыцягальная менавіта элегічна-спавядальным ладам і вытанчанасцю страфічных форм. У новай кнізе чытач знайдзе выдатныя ўзоры анталагічнай лірыкі сімвалісцкага кшталу: раптам вылучаныя з будзённай плыні шматзначныя малюнкi, яскравыя па рэчыўных дэталях, але яўна іншасказальныя: вершы «Напасля», «Дрэва, якое не мусіць хадзіць...», «Вакзал», «А музыкант іграе на гармоні...», «Якая асіметрыя паўсюль...», «Нібыта летні вечер, нібы вечар...». Працытуем яшчэ адну страфу з адчуваннем двухсвецця: *Я быў з травы і плюскату вады / і з першых безыменных дыхаў вясны, / і з мройных напеваў, і сноў маладых. / За мною беглі мае сляды. «Я быў з травы і плюскату вады...»* [10, с. 45]. У гэтым жа шэрагу – паэтычныя прыпавесці і алегорыі: «Чаму я жыццю нярады?...», «Сон», «Я прыйшоў у гэты свет невядома якою дарогай...», «А мы ўжо й не крычым...», «Дзеці любяць жыццё да слёз...», «А ў лесе, далёка за лесам...», «Нарэшце ліст пішу сабе...», «Нашае жыццё», «Дыхнула холадам надвор'е...».

Па прыродзе сваёй словы бясконца красамоўныя. Зменіш пункт гледжання – зменіцца «асвятленне» радка, і сказанае набудзе новыя адценні. Гэты патэнцыял у маўленні вобразамі многія мастакі выкарыстоўваюць інтуітыўна. Не сакрэт, што не ў кожнага атрымліваецца тое, на што спадзяваўся. Але калі мы гаворы пра высокую культуру творчасці філолага Яна Чыквіна, то маем на ўвазе менавіта гэтую якасць яго лірыкі: чым з большай увагай яе чытаеш, тым больш яна табе адкрывае. Ты су-размоўца,

су-думаннік паэта. Чытаючы вершы на самыя звыклія тэмы (каханне, краявід, згадка пра маленства, бяссонне, нацюрморт), выразней бачыш аўтарскую адметнасць.

*Вясну прадаюць жанчыны –
ні то цёплых кветаў букеты,
ні то сланечнікі твараў сваіх.
Яны жыва-моўчкі спяваюць вачыма
і пахучыя ткуць андрамеды малітв. <...> [10, с. 40–41].*

Паэт з любоўю прыгадвае лепшыя старонкі Жыцця, у якім ён змалку быў загледжаны ў нябесныя залевы, і ў якім вычуваў «зямную», пракаветную беларускую містыку: *Мая мама і тата мой, / Злучыўшы целы свае з целам зямлі, / Глядзяць, як зноў па сцежцы зямной / Ідуць яны, як ішлі маладымі калісь...* «Вечар люляе сваю цішыню...» [10, с. 14]; аналагічнае гучанне мае верш «Сярод магіл, адзетых у бетон...» [10, с. 18]. Заўважым, што фіксуюцца менавіта працэсы; чарадзействы, якія доўжацца перманентна, нібы не маюць пачатку і канца:

*Як вясна зацвіце
Прыходзіць айцец
І з барады скідае пажухлае лісце.
Хто ж гэта ён,
Прыбраўшыся ў клён,
Шукае сцежку, каб выйсці,
І блукае сярод дрэў і раслін?
Айцец хоча ўсё ведаць:
Ці тут застаўся такі сам адзін,
Ці ўнукамі – продкам іх, дзедам –
Усё шчэ ідзе ён па родным свеце? [10, с. 18].*

А каханне бачыцца паэтам толькі як свята жыцця: ад вытокаў (*Назбіраўшы груш, стаялі / ў цішыні палёў рухомах, / як-бы ў вечным гуле-хвалі... / Не хацелася ісці дадому.* «Дзічка» [10, с. 54]) да апагею, дзе эрас ёсць без граху, як частка прыроды (*Як дзеці раздзетыя, кусалі губы / І клалі цалункі на святыя месцы, / І шукалі прагна свае згубы, / Аж стамлёныя гаслі рытмы пешчаў. // О, якое гэта чарадзейства! / Якая пругкасць неназвалін, / Калі ад ног праз сэрца да міндалін / Плылі бязвольным рухам анапеста. // А збоку глядзела люстэрка крыніцы <...> «Як дзеці раздзетыя, кусалі губы...» [10, с. 54]).*

Таксама светлым дарам нябёсаў згадваецца радасць ад уваходжання ў абсягі інтэлектуальнага дзейства: *Тым, хто ранкам п'е гарбату / За чытаннем беглым кнігі / Час бяжыць па цыферблаце / Як дзіця ішчлівае. // За вакном юначы вецер <...> «Тым, хто ранкам п'е гарбату...» [10, с. 22].*

У той жа час тэма для вершаў Яна Чыквіна часцей бывае толькі нагодай, каб з новага пункту гледжання зірнуць на ўсё тыя ж, пастаянныя анталагічныя ды экзістэнцыйныя пытанні. Пачынаеш, напрыклад, чытаць лёгка-іранічны тэкст з радка *не пішуцца оды Жыццю*, і раптам у апошніх строфах сустракаеш цалкам экзістэнцыйную сентэнцыю: *<...> як лёгка ўсім існаваць / перад няўхільным сыходам // жыцця яшчэ пару хвілін – / і да*

таго, што табою было, / не дакінеш і не адымеш нічога. «Не пішуща оды Жыццю...» [10, с. 56].

Ян Чыквін стварае і такія вершы-мініяцюры, якія прасякнуты адцягнена-філасофскім пафасам. Напрыклад, у мініяцюры «Плач» экзістэнцыйнае светаадчуванне выказваецца праз сур'ёзна абдуманая, абстрактныя вобразы з адсылкамі да біблейскіх сюжэтаў:

*Крываногая дарога
Ад зямлі да высяў
Перапоўнена трывогай.
І ўзбочная драбіна,
Па якой ўздымаўся Якаў, –
То з'яўляецца, то гіне...
Так Эдэм прысніўся,
У якім Бог плакаў* [10, с. 24].

Відавочна, што асабліваю цэльнасць кнігам «Здарылася быць» і «Пры стане агнявым» надае менавіта глыбокая вера паэта ў Бога, што выявілася і ў іх мастацкім афармленні. Тут ёсць выявы карцін Аляксандра Іванова («Славаслоўе пастухоў»), а таксама вельмі экспрэсіўныя малюнкі Тамары Тарасевіч («Амерыканскі пейзаж»). Вядома, што праекты вокладак абедзвюх кніг зрабіў Янка Дубіцкі. Яго ўласны жывапіс тут вылучаецца драматычнай стылістыкай у спалучэннях колераў. Засталося толькі дадаць, што Янка Дубіцкі – гэта псеўданім самога Яна Чыквіна, народжанага ў Дубічах Царкоўных. Міжволі думаеш, што такія знакавы тапонім не мог не паспрыяць з'яўленню ў паэзіі Яна Чыквіна вершаў-малітваў, гарачых зваротаў да Бога з уласным малітоўным словам. Працытуем адну такую сардэчную малітву (з алузіяй Я. Чыквіна – знаўцы рускай паэзіі, да верша С. Кірсанава «Боль болей»):

*Стаю адкрыты перад светам і святымі
ачысце мя Словамі і Знакамі сваімі
каб мог зысці я, рушыць з таго месца
дзе боль баліць болей ўсё балесней.*
«Надслоўе» [10, с. 43–44].

Ды ўсё ж боль не ўсёпаглынальны. Напярэймы яму выходіць містэрыя, на сцэне якой сакральны прывід прамаўляе да лірычнага героя: *<...> не бойся, не трэба плакаць – / ідзі на прамень, які я трымаю ў руках. // Калі разгубішся ў чужых краях, / сярод натоўпу ля вежы вавілонскай, / і здасца, што ты зусім бездапаможны, / і дзень не ўзышоў вышэй за хмары, і што заснула музыка ў прасторах – / не падай духам, не ўсё так марна – на агеньчык ідзі, ён свеціцца ў маіх руках... У адказ на гэтыя словы прывіда гучаць заключныя, радасныя і ўдзячныя, раптам кантрастна-зімныя словы героя – з гэтага свету: – Насця, я бачу тваё святло... І я тут, / і рады, што ты побач са мною. Такая... «Калі цябе будуць пужаць...»* [10, с. 57].

Мы ведаем, што наша існаванне – экзістэнцыя – няўхільна патрабуе свайго ўсведамлення. Адночы кожны з нас задумваецца пра сваю сувязь з вялікім светам: гледзячы ў бясконцае неба, думаючы пра абліччы жыцця і смерці, прыгадваючы нейкія асабліва значныя змены ў сваім лёсе, якія напачатку зусім не здаваліся такімі. Па-за справай мы пачынаем думаць пра сябе як часцінку Сусвету – звычайна з цягам часу, калі сталеем і пачынаем пражываць ужо другую палавіну свайго веку. Ян Чыквін, маючы

за плячыма годны жыццёвы шлях, увасобіў у паэтычным слове шмат тых таямніц, што захоўвае для ўсіх нас культура з ведамі пра нас саміх, пра наш род чалавечы. Так, «вечныя» пытанні нашага быцця не маюць вычарпальных адказаў. Яны заўсёды і для кожнага прыходзяць у сваю пару, вярэдзячы сумневамі ў людскіх вартасцях, у шчаснасці накіраваных табе сцежак-дарог. Але, як пераконвае нас паэт, Жыццё паміж Прыродай і Богам – гэта светлы, неацэнны і радасны дар, а яго драматызм – гэта спаконовечны след цёмнага, павіннага адцяняць Святло. Анталагічная лірыка з экзістэнцыйным светаадчуваннем па плячы выбраным творцам: яна патрабуе надзвычай інтэнсіўнай рэфлексіі, інтэлектуальнага пошуку ў культурным полі, якое для сучаснага адукаванага чалавека не мае межаў. Чытачу ж у дар даецца ўжо згарманізаванае слова – з такіх, якія мы інстынктыўна ловім душою сярод будзённай жыццёвай плыні, за што і дзячым заўсёды паэтам і паэзіі, Яну Чыквіну і яго Музе.

БІБЛІАГРАФІЧНЫ СПІС

1. *Анцімонік, А. В.* Мастацкая вобразнасць з экзістэнцыйнымі канатацыямі ў беларускай лірыцы мяжы XX – XXI стст. / А. В. Анцімонік // Вестник Полоцкого государственного университета. Сер. А. Гуманитарные науки. – Новополоцк, 2021. – № 10. – С. 2–7.
2. *Гніламёдаў, У.* Літаратурнае жыццё на Беласточчыне / У. Гніламёдаў // Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя: У 4 т. / Ін-т мовы і літ.-ры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі. – Т. 4. Кн. 2. – Мінск: Беларус. навука, 2003. – С. 701–741.
3. *Калеснік, У.* Два светы Яна Чыквіна (3 працы «Творчае пабрацімства») / У. Калеснік // Над святою студняй. Творчая індывідуальнасць Яна Чыквіна: Зб. навук. арт. / Рэд.: Г. Тварановіч, А. Альштынчук. – Беласток: PRYMAT, 2020. – 438 с.
4. *Конан, У.* Белая вежа літаратуры / У. Конан // Беларускія пісьменнікі Польшчы. Другая палова XX ст. / Уклад. Я. Чыквіна. – Мінск: Беларускі кнігазбор, 2000. – С. 3–10.
5. *Сінькова, Л.* Пафас творчасці «белавежцаў» у сітуацыі беларуска-польскага памежжа / Л. Сінькова // Białorutenistyka Białostocka. – 2018. – Т. 10. – С. 25–35.
6. *Тварановіч, Г.* Беларускае літаратурнае аб’яднанне «Белавежа» ў Польшчы: дынаміка развіцця / Г. Тварановіч // Studia Wshodniosłowiańskie. – 2002. – Т. 2. – С. 31–40.
7. *Тварановіч, Г.* Беларускае літаратурнае аб’яднанне «Белавежа»: Бібліяграфія (1958–2016) / Г. Тварановіч // Тэрмапілы. – 2017. – № 21. – С. 275–295.
8. *Чыквін, Ян.* Далёкія і блізкія: беларускія пісьменнікі замежжа / Ян Чыквін. – Беласток: Offset-Print, 1997. – 201 с.
9. *Чыквін, Ян.* Здарылася быць. Лірыка. Проза / Ян Чыквін; БЛА «Белавежа». – Беласток: PRYMAT, 2015. – 128 с.
10. *Чыквін, Ян.* Пры стане агнявым / Ян Чыквін; БЛА «Белавежа». – Беласток: Выд-ва PRYMAT, 2021. – 76 с.